

A feketetői vásár

*Hetivásárról hazatérő oláhok.
Rajz. (Magyarország képekben
II. Pest. 1870. 8. old.)*

Napjainkban egyre nagyobb híre kel a feketetői (Negreni) vásároknak. A hetvenes évek végén *Zágoni Attila* több riportszerű újságcikkben is felhívta rájuk a figyelmet.¹ A *Kós Károly* által kezdeményezett romániai magyar néprajzi kutatás, illetve irodalom, jobban mondva vásárcutatás különösebben nem emlékezett meg róla. Csak néhány szomszédos helység vásárával vagy jellegzetes árucikkével kapcsolatosan esett róla szó.² Ennek ellenére a feketetői vásár nagyra nőtt és mondhatni, hogy mára már turisztikai-idegenforgalmi eseménnyé fejlődött. Hazánkban is nagy számban keresik fel mind a turisták, mind pedig – legújabban – az etnográfusok. De más országokból is elég sok látogatója akad. Mind a turisták, mind az etnográfusok azt állítják, hogy a feketetői vásár, bár majd' mindenben megtartotta a régi, hagyományos; nagy terület gazdasági, társadalmi és kulturális életére jelentős hatást gyakorló *esemény* voltát, sokat változott is. A változásokat elsősorban a Romániában is kialakult piac- és vásárellenesség, a kis- és magánkereskedelem erőteljes korlátozása, valamint az ezekkel párhuzamosan kifejlesztett nagyipar termékeinek a nagykereskedelem révén való elterjesztése okozta. A változás látható jeleként kell értékelnünk, hogy a korábbi évi négy országos vásár helyébe egy nagyot (az őszt) és egy kicsit (tavaszi) tartották meg és, hogy a vásárokon az 1950-es évek végén megjelent az ócskas sor, a használtcikk-részleg (főleg ruhanemű) és mindinkább növe-fejlődve meghatározó tényezőjévé vált a feketetői vásároknak. Ebben az ambivalens fejlődésben természetesen megmaradt és nagy tért hódított a hagyományos népi árucseré, a maga sajátos földrajzi-településföldrajzi, gazdálkodási, életmódbeli adottságaival.

Feketető mindig is jelentős helység (korábban *mezőváros*) volt a Király-hágón áthaladó, nagy fontosságú nagyváradi-kolozsvári országút mentén; Bihar és Kolozs megye, régebben, 1557-től, Magyar- és Erdélyország határán, a határőrző Nagybaródi Szabad Kerület, illetve a mindig népes hetivásáraitól is híres székhelye, Nagybaród (Borod) szomszédságában.³ Ha Feketetőt mint *vásárhelyet* akarnánk a településföldrajz kategóriái szerint meghatározni, azt mondhatnánk róla, hogy országos jelentőségű *út mellé települt*, nagy fontosságú *hágó egyik (a keleti) oldalán álló*, lassan ereszkedő, nyugat-kelet irányban hosszan *elnyúló völgy egyik csúcsában* (a nyugatiban) létesült településről van szó.⁴ A település életében uralkodó néprajzi

¹*Zágoni Attila*: A vásárban (Körösfeketető). *Falvak Dolgozó Népe* 1978. 45. szám, 6. old.; *Zágoni Attila*: Feketető '80. Vásár Körösfeketetőn. *Falvak Dolgozó Népe* 1980. 44. szám, 6. old.

²*Florea Bobu Florescu-Tereza Mozes*: *Ceramica populară din regiunea Crișana*. Oradea, 1967. több helye. – *Mózes Tereza*: A körösrevi és báródi fazekasságról. *Népművészeti Dolgozatok* 1976. Bukarest, 1977. 97–102. old. – *Duka János*: Margittai vásár. *Népművészeti Dolgozatok* 1976. Bukarest, 1977. 125–130. old. – *Vasas Samu*: A vásárosok hagyományos beszállóhelyei Bánffyhadon. *Népművészeti Dolgozatok* 1980. Bukarest, 1981. 176–190. old. – Részben ezekre a közleményekre is alapozottan, a feketetői vásárral a többi bihari vásár összegező említése közben, a román néprajztudomány oldaláról *Tereza Mózes* foglalkozott legbehatóbban. *Tereza Mózes*: *Zona etnografică Crișul Repede*. *Zone Etnografice*. București, 1984. 168. old. Egy érdekes fotóval: 79. old. L. a türgul din Negreni.

³*Nyakas Miklós*: A báródsági nemes kerület rendtartása a XVIII. század végétől. *Bihari Múzeum Évkönyve* III. Berettyóújfalu, 1982. 167–176. old. – *Nyakas Miklós*: A Báródság nemessége a XIX. század elején. *Bihari Múzeum Évkönyve* IV–V. Berettyóújfalu, 1986. 191–216. old.

⁴*Vö.*: *Mendöl Tibor*: Általános településföldrajz. Bp., 1963. több helye.

tényező a völgy, illetve a völgy folyója, a Sebes-Körös, amivel párhuzamosan épült ki az említett országos jelentőségű út, majd később a vasútvonal. Mindezek a földrajzi tényezők együttesen formálták Feketetőt vásárhellyé és alakították köré egyfajta vonzáskörzetet.

Feketető 1406-ban tűnt föl először *Fekethethow* alakban. Neve magyar volt és ezért joggal tetelezhetjük fel, hogy a falu telepítésében magyarok is részt vehettek. A lakosság többsége azonban már a XV. század végére román lehetett.⁵ Végeredményben ugyanezt mondja el Jakó Zsigmond után Kiss Lajos is földrajzi neveink etimológiai szótárában.⁶ A továbbiakban, az egymást követő megye- és országismertetések csak a XIX. század elejétől kezdődően, igen szerényen nyilatkoztak róla. Bár minden leírás, ismertetés néhány apró utalással továbbvisz Feketetőnek, mint vásárhelynek a megismeréséhez. Fényes Elek például 1851-ben, híres geográfiai szótárában azt mondta, hogy Feketető oláh mezőváros Bihar vármegyében, a kolozsvári országútnban, Erdélyország szélén: 518 nem egyesült óhitű, 10 református lakossal, óhitű anyateplommal. Van itt postahivatal, 21 1/8 úrbéri egész telek. Hegyes és kösziklás határa sovány; erdeje roppant. Bírja gr. Batthyáni Arthur. Fényes ismertetéséből sajátos szempontunknak megfelelően arra kell felfigyelnünk, hogy Feketetőt mezővárosnak mondja, azaz olyan településnek, amely vásárszabadalommal bír. Fényes „roppant” erdőségről szolt, mintegy jelezve, hogy Feketető életében nagy jelentősége volt az erdőművelésnek, a fakitermelésnek és a legkülönbözőbb famesterségeknek. Nagyjából ugyanezt mondja el Ballagi Károly és Király Pál is, hozzátéve azonban a Fényes által elmondottakhoz néhány új, de jelentős tényezőt. Feketető szerintük is mezőváros a Király-hágó alatt, a vasút és a Sebes-Körös mellett. 1806 oláh és magyar lakossal, oláh templommal, vasúti állomással s igen nagy határral rendelkezik, melynek nagy részét erdőség borítja. Van két nagy pusztája, úgymint Vaka és Dalom sertés- és juhtenyésztéssel. A vasút kiépülte előtt fontos állomása volt a mezőváros a Kolozsvár és Nagyvárad között közlekedtetett posta- és társaskocsiknak.⁸ Ballagi és Király ismertetéséből arra derül fény, hogy a vasút kiépülte előtt is fontos posta-társaskocsi állomás volt a község és hogy a vasút csak gazdagította a feketetői közlekedési-szállítási lehetőségeket. Fontosnak tartották, hogy megemlítsék: vasúti állomása is van a falunak. A két pusztta megemlítésével szólnak a sertés- és juhtenyésztésről is. Nem is tehettek másként, hiszen a feketetői vásárok állatvásárrészlegének a sertés és a juh volt az egyik legfontosabb árucikke.

Nagyon fontosak K. Nagy Sándor közlései. Bihar-Országot bejárva, híres útirajzában Feketetőről is megemlékezett. Elmondta, hogy Báródról az országúton tovább folytatták utazásukat, a Király-hágóra értek. Az 1862 láb magas hágóról jó idő esetén ellátni Nagyváradig, sőt Debrecenig is. Az út meredek lejtőn a kis Bucsa faluba ereszkedik le a Sebes-Körös és a vasút mellé. Innen továbbhaladva „csakhamar kiérve szép megyénk határánál Feketetőnál, a rettenetes és környös körül szörnű hegyek tövében, a hajdani Cerum-hegy lábainál” Feketetőra érkeztek. Abba a faluba, mely „1557-ben jelöltetett ki Magyarország és Erdély határául”.⁹ K. Nagy Sándor két vonatkozásban gazdagította ismereteinket. Először azzal, hogy ismételtelen felhívta a figyelmet Feketető közlekedési fontosságára, az út és a vasút említésével; a másik pedig az, hogy erőteljesen hangsúlyozta a település hegyes, sőt „szörnű” hegyes határát, ahol a fára épül sok minden; a famegmunkálás az egyik legelterjedtebb megélhetési forrás.

Hunfalvy János felvilágosításai nagymértékben K. Nagy Sándor munkáin alapulnak. De – lévén Hunfalvy nagyszerű geográfus – ismertetéséből legtöbbit lehet megtudni Feketető fekvését, a fekvéséből fakadó élőnyeit illetően. Hunfalvy nagy összefoglalásában azt írta, hogy: „Az országút Nagy-Báródot elhagyva a Király-hágóra kapaszkodik fel, melyről szép kilátás esik a környékre, onnan leereszkedve Bucsnál jut ismét a Körös völgyébe s aztán csakhamar Feketető mezővárosnál (1701 oláh lakos) a megye határát éri el.”¹⁰ Ahogy olvashatjuk, Hun-

⁵Jakó Zsigmond: Bihar megye a török pusztítás előtt. Település- és Népiségtörténeti Értekezések 5. Bp., 1940. 241. old.

⁶Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára I. A–K. Bp., 1988. 796. old.

⁷Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára II. Pest, 1851. 12. old.

⁸Ballagi Károly és Király Pál: A magyar birodalom leírása különös tekintettel az 1876. XXXIII. törv.-cikkre. Bp., 1877. 125. old.

⁹K. Nagy Sándor: Bihar-Ország. Útleírás. I. Második javított és bővített kiadás. Nagyvárad, 1884. 96. old.

¹⁰Hunfalvy János: A magyar birodalom földrajza különös tekintettel a néprajzi viszonyokra. Bp., 1886. 691. old.

Pokróc-, csergeárosok a feketetői vásárban, 1975

Népviselési darabokat árusító kalotaszegiek, 1975

falvy szerint is fő tényező az út és az is lényeges mozzanat, hogy Feketetőt mezővárosnak állítja. Könyvének egy másik helyén a Feketető környéki hegyekről írt, meghatározva azok helyét. „A Bihar-Vlegyásza hegység tehát Körösbánya vidékéről északra Feketető és Sebes vidékéig húzódik; déli sarkbástyája a Gajna, északi részének főhegye a Vlegyásza.”¹¹

Mindezeknek a vélekedéseknek az alapján a Pallas Nagy Lexikona rendkívül röviden összegezi a Feketetőről tudnivalókat. Azt írta róla, hogy „kisközség Bihar vármegye élesdi járásában, 1947 oláh lakossal és vasúti megállóval”.¹² A rövid közlés számunkra leglényesebb adata az, hogy Feketetőt már nem mezővárosnak határozza meg, hanem a közben végrehajtott közigazgatási reformnak megfelelően kisközségnek mondja, nem feledkezve meg arról, hogy vasúti megállója is van.

Ismertetéseinket a Borovszky Samu szerkesztette Bihar vármegye és Nagyvárad monográfia Fekete-Tó szócikkével fejezzük be. Ahogy látni is fogjuk, Borovszky az eddig ismertetettre építette mondanivalóját, ismertetésében szinte semmi új sincsen. Ennek ellenére mégis teljes egészében idézzük, mert ez az a minden korábbi adatot magába integráló tájékoztatás, ami minden további említésnek, utalásnak az alapja, ami az utolsó ismertetés Feketetőről. „Fekete-Tó, Kolozs vármegye határán, a Sebes-Körös völgyében, a nagyvárad-kolozsvári vasútvonal mentén fekvő kisközség, görögkeleti vallású oláh lakosokkal. Házainak száma 376, lakosaié pedig 2046. Postája és távírója Csucs, vasúti állomása Csucs és Bucsa. Földesura a múlt század első felében a gr. Zichy család volt; most is gróf Zichy Ödönnek van itt nagyobb birtoka. Görögkeleti temploma 1854-ben épült. Ez a község jelöltetett ki 1557-ben Magyarország és Erdély határául.”¹³ Borovszky már csak a Sebes-Körös völgyéről és csak a vasútról beszélt. Feltűnő, hogy a községnek nincsen helyben postája és távírója, sőt a vasúti állomása is Csucsán vagy Bucsán van, helyben csak vasúti megálló működik. Ez arra is enged következtetni, hogy időközben a közlekedést, szállítást illetően megnőtt Csucs szerepe, nem kis mértékben Feketető rovására. Ennek ellenére Feketető is fejlődött; lakosainak száma 1851-ben 1528, 1877-ben 1806, 1886-ban 1701, 1894-ben 1947 és mint láthattuk, 1909-ben 2046 fő volt.

Mindezek az adatok, ismertetések azonban egy szót sem szóltak a feketetői vásárokról. Elmondhatjuk, hogy Feketetőn az út mentén, az uradalmi fogadó környékén már a XVIII. század derekán volt némi piac, ami főleg élelmiszerek – túró, sajt, méz –, illetve tűzifa és haszonfa, néhány faeszköz árusításából állott. Ezek a piacok azonban rendszertelenek lehetek, rendkívül kicsi forgalmat bonyolíthattak le. Feketető 1815. október 27-én nyert országos vásár és hetivásár tartására szabadalmat.¹⁴ A feketetői vásár aztán a múlt század első

¹¹ *Uo.* 678. old.

¹² *Pallas Nagy Lexicon* VII. Bp., 1894. 9. old.

¹³ *Borovszky Samu* (szerk.): Bihar vármegye és Nagyvárad. Bp., év n. (1909). 78. old.

¹⁴ *Illéssy János*: Vásárszabadalmak jegyzéke. Bp., 1900. 9. – A feketetői vásárszabadalom a Királyi Könyvek LXIII. kötetébe van bevezetve 790. számon.

Meszesek a feketetői vásárban, 1975
(Varga Gyula felvételei)

Hagymavásár Feketetón, 1975

felében nagy fejlődésen ment át. Mind a hétfői hetivásárok, mind pedig az országos vásárok nagy vonzást gyakoroltak a környező falvak lakosságára és Élesdtől Bántfihunyadig, Belényestől, Margittától Szilágysomlyóig szívesen keresték fel áruikkal vagy előszeretettel mentek oda vásárolni. A feketetői vásárokról elsőnek Nagy Ferenc számolt be, 1842-ben, híres vásárlajstromában, amiben az erdélyi „vásáros helyeken jellemző árucikkek szempontjából” csoportosítva sorolta fel az erdélyi vásárok között a feketetőit is.¹⁵ A múlt század második felére kialakult a feketetői vásárok véglegesnek vehető rendje. Eszerint Feketetón évente négy országos vásárt tartottak. Az első vagy téli vásárt a Pál fordulása (január 25.) előtti hétfőn, a másodikat vagy tavaszi vásárt a Vince napja (április 5.) utáni hétfőn, a harmadikat vagy nyári vásárt az Apostolok oszlása ünnepe (július 15.) utáni hétfőn, a negyediket vagy őszi vásárt a Gál apát névünnepe (október 16.) követő hétfőn tartották. A hetivásárok pedig – hetente egy – hétfőnként voltak.¹⁶ Ez a vásári rend úgy alakult aztán, hogy az országos vagy nagyvásárok háromnaposak voltak. Általában szombaton kezdték állatvásárral, vasárnap kirakodóvásárral folytatták és hétfőn – a voltaképpeni vásárnapon – ugyanezzel fejezték be. Igen szerencsés megoldás volt az, hogy a hetivásárokat hétfőnként tartották, mert az ekkor már oszladozó vásárt friss, új felhozatalú terményekkel, élelmiszerekkel, háziipari-kézműves termékekkel megújították.

A feketetői vásárokon mindig sok állatot árúsítottak: legtöbbször juhot, sertést, szarvasmarhát, lovat, bivalyt, szamarat, kecskét. Az állatokat elsősorban a környező, nehezen megközelíthető hegyi falvakból hajtották fel a vásárra. De mindig akadt távolabbi vidékekről hajtott állat is. Főleg szarvasmarha a Mezőségről, sertések Dél-Biharból, Nagyszalonta, Tenke tájáról, lovak a Szilágyságból, Szatmárból. Az állatok java részét továbbtartásra vásárolták meg, de a nagyvárad, kolozsvári kereskedők nagyban is vásároltak, leginkább levágásra. Még a közelinek vélt hegyi falvakból is napokat vett igénybe az állatok felhajtása a

¹⁵Nagy Ferenc: Vásárlajstrom a vásáros helyeken jellemző árucikkek szempontjából. Mentor Erdélyi Népkönyv. Kolozsvár, 1842. Újra kiadta Tóth István: Adatok a vásárok néprajzához. Nagy Ferenc „Vásárlajstroma”. Ethnographia XC. 1979. 510–515. old.

¹⁶A Magyarországon tartani szokott országos (kirakó s marha) és hetivásárok jegyzéke. A kereskedelemügyi m. k. ministeriumban létező hivatalos kimutatók alapján betűrendben összeállítva. (Bp., 1892) 5. old.

Révi fazekasok, korsósok sajátos cserépszállító szekerükkel, 1975

feketetói vásárra, mint ahogy szintén napokba került, míg a megvásárolt állatokat vagy a vevők maguk, vagy több állat esetén, a vásáron felfogadott hajcsárok hazahajtották. Az apró, fiatal állatokat, például a malacokat, de a kisborjúkat is, székéren hozták-vitték. Az ilyen fiatal állatokat szállító szekereket a biztonságos szállítás kedvéért átalakították, a kast lécs-, vagy hasítvány rácsoszattal látták el, a borjúkat pedig kikötötték a rakoncákhoz, vendégoldalakhoz vagy a löcshöz. Az egyes jószágot (szarvasmarhát, növendéket vagy lovat) a szekeres gazdák a szekerhez kötve lábón vitték a vásárra. Az állatvásárokon baromfit nem árultak, csak azokon a hétfői hetivásárokon, amelyek esetenként egybeestek az országos vásárokkal. Az ilyen hetivásár-nagyvásároknak leginkább libákat (lábón hajtva), kacskákat, csirkéket és tyúkokat hoztak eladni és mindig sok galambot. A baromfiakat leginkább vesszőkasokban hozták a vásárra, de gyakori volt, hogy az egy-egy darab vagy egy pár tyúkot, lábaiknál fogva összekötözve, kézben tartva vagy lógatva hozták az árusítás helyére. Arra is volt gyakori példa, hogy az egy-egy tyúkot vagy éppen kakast, a szopós malacokhoz hasonlóan zsákba téve a vállukon hozták a vásárra. A feketetói vásároknál a leggyakoribb teherhordó eszköz az átalvető volt, amit nemcsak a vállakon átvette hordtak, hanem a szamarak, lovak hátán – ezek valamivel nagyobbak voltak – átalvetve használtak. Az átalvetőkben különben leginkább élelmiszereket, terményféléseket hordtak, de előfordult az is, hogy apró, fiatal állat vagy állatok tartására-szállítására is igénybe vették.

A termények tekintetében a vezető szerep a lisztnek, ezen belül is a kukoricalisztnek, aztán az őrletlen rozsnak, kukoricának, kevésbé a búzának és inkább a tök- vagy napraforgómag-nak, ősszel a különféle gyümölcsöknek – alma, körte, szilva, som, kökény – jutott a mindig nagy mennyiségben árusított krumpli mellett. Egyetlen vásárról sem hiányozhatott a hagyma. Mind vöröshagymából, mind pedig fokhagymából állandóan nagy volt a felhozatal. A vásárokról sohasse hiányozhattak a különféle tejtermékek: túrók, sajtok. Vajat is sokan árusítottak és vásároltak. A tavaszi hetivásárokon-vásáron már megjelentek a különféle aszalványok (alma főleg), lekvárok (főleg szilva-, de málna-, som-, kökény-, szeder-, perlekvárok is) és a frissen ütött olajok is. Pállinkát és mézet minden hetivásáron-vásáron árusítottak, sokszor dugárúként, főleg a pálinkát.

A feketetói vásároknak is fontos, sőt talán az egész vásárt leginkább jellemző része volt a *kirakodóvásár*. A kirakodóvásárok legtöbb árusa nem sátras, hanem gyalogáros, azaz a földről való árus volt. Még a mesteremberek nagy része se állított sátrat, hanem a földről árusított, mint például a feketetói vásárban mindig nagy számban megjelenő szitások és

cserepesek, azaz fazekasok. A feketetői vásárokon a viszonylag kisszámú iparos, mesterember mellett mindig nagyszámú paraszti mesterkedő, háziiparos vett részt és tette a feketetői vásárokat rendkívül színesekké. A csizmadiák, szabók leginkább Margittáról, Kolozsvárról, Bánffyhunyadról, Nagyváradról, Zilahról, Nagykarolyból jöttek. De a paraszt szabók, bocskor- és tűzőkészítők, a szücsök java része a környező falvakból került ki. A dézsások, faedény – vödör, véka, cseber – készítőik, a teknősök, kádasok és hordócsinálók az egyéb faeszközkészítőikkel; favilla, különféle lapátok, kanalak, só- és fűszertartók, túrósfazekak, vödrök, vályúk, létrák, nyelek, botok készítőivel mindig nagy számban, sok áruval jelentek meg a feketetői sokadalmakon. A révi fazekasok rendszeresen jártak Feketetőra, de előfordultak távolabbi fazekasok is, mint például Zilahról, Nagybányáról is. A feketetői vásárok jellegzetes árucikkei voltak a különféle kikészített bőrök; velük kapcsolatosan a sapkák és ködmönök, mellesek, hátibőrök, parasztkesztyűk, mindenféle szijak, bőrzacsok (dohány- és pénztartók) ugyanúgy mint a szítások. A feketetői vásárokon még a legutóbbi időben is lehetett bőrszítat találni. A feketetői vásárokon mindig igen sok házivásznat, zsákokat, kenderponyvákat árusítottak. De nagy keletje volt a gyapjúfonalaknak és gyapjúszőttesteknek – csergék, pokrócok, ruházati darabok – és a durva posztóknak és posztókészítményeknek is. Nemkülönb a gubácsoknak is. A kötelesek ugyancsak nem hiányozhattak egyetlen feketetői vásárból sem, ugyanúgy mint a kerékgyártók, kádárok, esztergályosok, faragók, asztalosok sem. A fémműveket is legtöbbször paraszti mesterek árusították: pergők, csengők, kolompok, láncok, elmés záruk, lakatok; a cigány kovácsok szegeiről, kapcsairól és fűróiról nem is beszélve.

A feketetői vásárok oláh, azaz román vásárok voltak és csak a századfordulóra váltak a szomszédságból itt vásároló magyarok révén vegyes, román–magyar vásárokká. Ezt a korábbi korszakot, amikor a feketetői vásárok még majdnem tiszta román vásárok voltak, a múlt század derekán, számos képen megörökítették művészeink. Festőinket-grafikusainkat megkapta ezeknek a vásároknak a rendkívüli festőisége, színes, változatos volta. Ezekről a „román” vásárokról szóló képek arról is nevezetesek, hogy a vásár hátterei, a vadregényes hegyvidék, szikláival, erdőivel, fáival, úttalan utáival is rendkívüli festői képet nyújtottak. Ezek közül a festmények közül legnevesebb a Barabás Miklós festette (1843), oly sokszor reprodukált, sőt papírpénzeink is megjelent Vásárba induló oláh család című festménye. Vagy a maguk korában nagyon népszerű és többszörösen közölt, főleg a Lukács Béla-féle tájismertetőkhöz készült rajzok, metszetek: Vásárról hazatérő románok (1867), Vásárra menő román férfi és nő (1870), A cseberkészítő oláh (1869), A dézsás oláh (1868), A vásárra menő oláhok (1870) stb. éppen úgy mint a Pataky László által készített több illusztráció is, mint például a Vásárra menő oláhok című rajza (1901).¹⁷

A feketetői vásárok ilyen renddel működtek, kerültek megrendezésre tulajdonképpen egészen 1943-ig. Bár megtartásuk elé az 1913-tól bevezetett hadigazdálkodás, az 1914–1918-ig tartó háború, majd pedig a háborút követő rendkívül nehéz gazdasági viszonyok, az „imperumváltás” igen nagy akadályokat gördített. 1926-tól kezdődően regenerálódott aztán a feketetői vásár, mégpedig úgy, hogy a környező, illetve távolabb eső magyar falvak, városok lakosai, például a kalotaszegiek, a Fekete-Körös-völgyiek, Várad környékiek minden korábbinál erőteljesebben kivették részüket az adás-vevésből. A második világháború ismét hátravetette, mígnem 1944 után, alig hogy újból lábra kezdett kapni, a kollektivizálással, mind a mezőgazdasági, mind pedig az ipari termelés központosításával, a kereskedelem állami, szövetkezeti keretbe való kényszerítésével egy újabb visszaesés következett be. Ez volt az az időszak, amikor a feketetői vásár élete is veszélyben forgott, a megszüntetéséről gondolkodtak. Mindenesetre a számukat évi két vásárra csökkentették. A Sebes-Körös

¹⁷Barabás Miklós: Vásárba induló oláh család. Több helyen, mi a *Banner Zoltán* szerkesztette Barabás Miklós önéletrajza c. kiadvány (Kolozsvár-Napoca, 1985.) színes hátsó borítójára utalunk. – Vásárról hazatérő oláhok. Metszetráj. Vasárnapi Újság 1867. 134. old. – Vásárra menő román férfi és nő. Metszetráj. Vasárnapi Újság 1870. 144. old. – Cseberkészítő román. Rajz. Vasárnapi Újság 1869. 101. old. – Pataky László: Vásárra menő románok. Rajz. Az Osztrák–Magyar Monarchia Írásban és Képből Magyarországon VII. kötete. Bp., 1901. 429. old. – Pataky László: Abroncsos mőcök. Uo. 425. old. Stb. – A hivatkozott képekkel, festményekkel és rajzokkal kapcsolatosan meg kell jegyeznünk, hogy azok közül egy sem kimondottan feketetői ábrázolás. De mindegyik Bihar-hegységi, sebes-Körös-völgyi, Király-hágó melléki, közelebről feketetői román táj- és népelet ábrázolásként is hiteles, elfogadható.

Ruhaanyagárusok, 1975

völgyében, az erdő borította Bihar-hegységben azonban sohase tudott a teljes kollektivizálás kibontakozni. A rendkívül szegényes mezőgazdasági termelés úgy-ahogy megmaradt és a paraszti mesterkedésekkel se tudtak mit kezdeni. Az utazás korlátozásával is csak csökkenteni lehetett a feketetői vásár forgalmát, de felszámolni nem lehetett. A hatvanas évek elején megindult idegenforgalom, a Feketetőn átvezető út mindinkább kezdett benépesülni autókkal. Az autósok közül sokan egyenesen keresték a feketetői vásárokat. Az pedig új lendületet vett és sok új formát felvillantva (például a népviseleti darabok kiárúsítása, egyáltalán az egész vásár ráirányítása a népművészeti termékek adására-vevésére, a korábbi szállítási, utazási módokat mindinkább felváltotta az autó, sőt a teherautó használata stb.) valóságos idegenforgalmi, turisztikai alkalommá változott, anélkül, hogy eredeti funkcióját elvesztette volna. A feketetői vásárt alig érintette az időközben kifejlődött gyáripár, technológiai, műszaki fejlődés. Ezért is számíthat olyan széles körű érdeklődésre – mondhatni etnográfiai érdeklődésre – mint amilyen megnyilvánul iránta. Mindent összevéve, a feketetői vásár nemcsak a népi árucseré szempontjából jelentős, hanem nagyszerű példát mutatva Erdély különböző népeinek, népcsoportjainak békés együttélésére, kulturálisan is jelentős. Társadalmi, kulturális jelentősége abban rejlik, hogy számtalan kölcsönös interetnikus hatás közvetítője volt, és ahogy mai látogatottságából is tapasztalhatjuk, közvetítője ma is.

Számtalan szakmai kérdéstről is szólhatnánk még a feketetői vásárokkal kapcsolatban, azonban nem tesszük, hanem az érdeklődőket cikkünk számos új keletű illusztrációjához tanácsoljuk.

Dankó Imre